

PROGRAMA D'INTERCANVI DE XERINGUES (PIX)

Manual per a les farmàcies comunitàries

ÍNDEX

Introducció	3
Objectius del programa.....	4
Activitats.....	4
Descripció del procediment.....	5
Seguiment i control	7

INTRODUCCIÓ

La transmissió del VIH, del virus de l'hepatitis C (VHC), del de l'hepatitis B (VHB) i d'altres infeccions de transmissió sanguínia en usuaris de drogues per via parenteral (UDVP) està directament relacionada amb el fet de compartir el material d'injecció; per la qual cosa, una de les estratègies fonamentals per prevenir la transmissió d'aquestes infeccions consisteix a incrementar la disponibilitat de material d'injecció estèril. Aquesta actuació, juntament amb el desenvolupament d'intervencions educatives orientades a evitar l'ús compartit de xeringues i altres utensilis, té com a objectiu interrompre de manera efectiva la cadena de transmissió.

La Conselleria de Salut inicià el 2002 un Programa d'Intercanvi de Xeringues (PIX) a les farmàcies comunitàries del nostre arxipèlag. Aquest programa deriva d'un conveni de col·laboració subscrit entre la Conselleria de Salut i el Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears (COFIB), amb la col·laboració de les cooperatives farmacèutiques de Mallorca, Menorca i Eivissa.

El programa forma part de l'estratègia de reducció de danys en conductes addictives, que inclou totes les actuacions comunitàries i individuals, sanitàries i socials que tenen com a objectiu disminuir la morbiditat i la mortalitat associades al consum de substàncies psicoactives, a fi de minimitzar-ne els efectes negatius sobre la salut individual i col·lectiva.

El PIX consisteix a proveir les persones UDVP de material d'injecció estèril, de manera gratuïta, a canvi de les seves xeringues usades, cosa que contribueix a disminuir el temps de circulació de les xeringues en la comunitat i, per tant, la probabilitat de compartir-les. Per altra banda, també redueix la presència de xeringues en llocs públics, en prevenció de possibles exposicions accidentals de la població. A més, s'ha demostrat que els PIX poden ser eficaços per informar les persones UDVP dels serveis socio-sanitaris i de tractament d'addiccions que tenen al seu abast.

Actualment, dins el marc del PIX, el Servei de Prevenció de la Malaltia de la Direcció General de Salut Pública distribueix kits amb material d'injecció estèril a les farmàcies comunitàries que participen en el programa de forma voluntària. Per altra banda, també es faciliten els kits d'intercanvi a les unitats de conductes addictives (UCA), en coordinació amb el Pla d'Addiccions de les Illes Balears (PADIB) de la Direcció General de Salut Mental.

Cal destacar el paper fonamental dels professionals de farmàcia com a agents actius en la resolució de problemàtiques sanitàries i socials que afecten el seu entorn i, en concret, la població UDVP, ja que les farmàcies són la principal via de distribució de xeringues.

OBJECTIUS DEL PROGRAMA

Objectiu general

Prevenir la transmissió del VIH, el VHB, el VHC i d'altres infeccions per via parenteral, evitant l'ús compartit de material d'injecció.

Objectius específics

- Facilitar l'accés al programa de persones UDVP que no contacten amb altres recursos d'atenció a les addiccions.
- Disminuir la presència de material injectat usat (xeringues, agulles) a l'espai públic per reduir riscos comunitaris.
- Fomentar la modificació de les conductes de risc associades al consum injectat i en les pràctiques sexuals.
- Informar les persones UDVP dels serveis socio-sanitaris i de tractament d'addiccions que tenen al seu abast.

ACTIVITATS

Les activitats fonamentals que es duen a terme en el programa per aconseguir els objectius són:

- Distribució **gratuïta** dels kits amb material d'injecció estèril. El kit inclou una xeringa estèril, una cassoleta, una ampolleta d'aigua estèril i dues tovallolletes amb alcohol, a més d'un preservatiu.
- Recollida de material d'injecció usat per minimitzar l'impacte en l'espai públic i millorar la seguretat comunitària.
- Oferiment d'informació i consell breu a les persones usuàries per a un consum amb menys riscos (pràctiques d'injecció segures, prevenció de sobredosis i cures de salut en general).

- Derivació de les persones que ho requereixin o que ho vulguin a altres recursos socio-sanitaris i serveis de tractament existents.

DESCRIPCIÓ DEL PROCEDIMENT

A. Adhesió al programa

Les farmàcies comunitàries interessades a adherir-se al Programa d'Intercanvi de Xeringues s'han de posar en contacte amb el Servei de Prevenció de la Malaltia de la Direcció General de Salut Pública per mitjà del correu electrònic vih.its@dgsanita.caib.es, o amb el COFIB a través del correu electrònic sfa@cofib.es.

Les farmàcies que voluntàriament ho sol·licitin s'hi adheriran en funció de les necessitats del programa.

Després de l'adhesió al PIX, la persona responsable de l'oficina de farmàcia explicarà a tot el seu personal la posada en marxa del programa i la metodologia de funcionament.

B. Adquisició dels kits

El kit d'intercanvi inclou una xeringa estèril, una cassoleta, una ampolleta d'aigua estèril i dues tovalloletes amb alcohol, a més d'un preservatiu.

La farmàcia ha de sol·licitar els kits d'intercanvi a la Cooperativa d'Apotecaris, en el cas de les farmàcies ubicades a Mallorca i Eivissa, o a la Cooperativa Farmacèutica Menorquina (COFARME), en el cas de les situades a Menorca.

El Servei de Prevenció de la Malaltia de la Direcció General de Salut Pública és l'encarregat d'aportar els kits i de trametre'ls als magatzems de les cooperatives farmacèutiques.

C. Gestió de residus

El Servei de Prevenció de la Malaltia de la Direcció General de Salut Pública gestionarà, per mitjà d'una empresa especialitzada en gestió de residus sanitaris, la distribució, la recollida, el tractament i l'eliminació de contenidors homologats per al correcte emmagatzematge de les xeringues usades que es retornin a les farmàcies comunitàries.

A totes les farmàcies adherides al programa, el Servei de Prevenció de la Malaltia els trametrà el contracte de tractament de gestió de residus, que s'haurà de retornar signat. Posteriorment, l'empresa especialitzada en gestió de residus sanitaris es posarà en contacte amb la farmàcia i li facilitarà un contenidor homologat.

En cas de no estar donada d'alta amb anterioritat, la farmàcia s'haurà d'inscriure com a posseïdora de residus biosanitaris (LER 180103: Residus la recollida i eliminació dels quals són objecte de requisits especials per prevenir infeccions) mitjançant l'enllaç <https://www.caib.es/sites/rpgrib/ca/poseadors/>, especificant a l'apartat d'observacions que la farmàcia està adherida al Programa d'Intercanvi de Xeringues. El tràmit no suposa cap cost per a la farmàcia.

El contenidor per a la recollida de xeringues usades facilitat per l'empresa s'ha de situar en un lloc de fàcil accés per a les persones usuàries. La capacitat del contenidor serà d'un, dos o deu litres, en funció de la demanda de la farmàcia.

A les farmàcies ubicades a Mallorca, l'empresa contractada recollirà mensualment els contenidors homologats per a la recollida de xeringues, que se substituiran per un de nou. En el supòsit que no s'hagi generat cap residu, el contenidor no se substituirà.

En el cas de les farmàcies ubicades a Menorca i a Eivissa, per tal d'evitar desplaçaments innecessaris, l'empresa hi ha de contactar prèviament (via telefònica, via correu electrònic o altres) per determinar si s'han creat residus i si cal recollir i substituir el contenidor. Si no s'hi ha generat cap residu, l'empresa no es desplaçarà fins a la farmàcia i el contenidor no serà substituït.

D. Protocol d'intercanvi pas a pas

- 1. Benvinguda i confidencialitat:** es rep la persona amb un tracte respectuós i discret. Convé recordar la confidencialitat del servei.
- 2. Lliurament del material usat:** la persona usuària lliura les xeringues usades, introduïdes en l'envàs de plàstic rígid que conté el kit d'intercanvi, dins el contenidor rígid homologat. Les xeringues s'han de recollir amb les màximes mesures de seguretat.
- 3. Dispensació:** es facilita un kit d'intercanvi per cada xeringa usada que es retorna. Si la persona ho sol·licita, es poden lliurar fins a un màxim de cinc kits

per xeringa retornada. **Si la persona no retorna cap xeringa, també se li dispensa el kit, però se li recorda que és un programa d'intercanvi.**

- 4. Consell breu:** convé aprofitar el contacte per oferir informació crucial de forma concisa i no intrusiva que contribueixi al canvi d'hàbits:
- No compartir mai el material d'injecció.
 - Cures d'higiene (desinfecció de la zona d'injecció amb la tovallola amb alcohol) i signes d'alarma (infeccions al punt d'injecció).
 - El risc de sobredosi.
 - La utilització del preservatiu en les relacions sexuals.
 - La possibilitat de fer-se proves de detecció del VIH, el VHC i el VHB.
 - La possibilitat de vacunar-se del VHB, si escau.
 - Serveis socio-sanitaris i de tractament d'addiccions que tenen al seu abast, si la persona ho sol·licita.

E. Recollida de dades

La farmàcia comunitària ha de dur a terme un recompte mensual de les existències al tancament de cada mes, que s'ha d'anotar al **full de control** (annex 1).

SEGUIMENT I CONTROL

L'activitat del PIX s'avaluarà mitjançant les dades següents:

- Nombre de kits existents a les diferents farmàcies al tancament del mes.
- Nombre de kits dispensats a les diferents farmàcies a través de les cooperatives farmacèutiques per mes.
- Nombre de kits dispensats a persones usuàries per farmàcia i total, mensualment i anualment.
- Observacions.

El nombre de kits existents a les diferents farmàcies al tancament del mes s'ha de recopilar mensualment. Entre els dies 1 i 5 de cada mes, el Servei de Prevenció de la Malaltia de la Direcció General de Salut Pública contactarà telefònicament amb les farmàcies comunitàries adherides al programa per tal d'obtenir aquesta informació, així com qualsevol observació per part d'aquestes.

Per altra banda, la Cooperativa d'Apotecaris de Mallorca facilitarà mensualment el nombre de kits distribuïts a les diferents farmàcies de Mallorca i Eivissa al Servei de Prevenció de la Malaltia. D'igual manera, COFARME proporcionarà el nombre de kits distribuïts mensualment a les farmàcies de Menorca.

Amb les dades referents al nombre de kits existents a les diferents farmàcies al tancament del mes i les dades relatives al nombre de kits distribuïts a les farmàcies per mitjà de les cooperatives, el Servei de Prevenció de la Malaltia calcularà el nombre de kits dispensats a persones usuàries per farmàcia i el total, mensualment i anualment.

Annex 1. Full de control

Full de control del nombre de kits del Programa d'Intercanvi de Xeringues a les farmàcies comunitàries al tancament de cada mes

Farmàcia	
Any	

<i>Mes</i>	<i>Nombre de kits d'intercanvi al tancament del mes</i>
Gener	
Febrer	
Març	
Abril	
Maig	
Juny	
Juliol	
Agost	
Setembre	
Octubre	
Novembre	
Desembre	

Entre els dies 1 i 5 de cada mes, el Servei de Prevenció de la Malaltia de la Direcció General de Salut Pública contactarà telefònicament amb la farmàcia per obtenir el nombre de kits al tancament del mes anterior.